

Met Character Grafisch Ontwerp | Illustraties | Persoonlijke Kunst | Krachtkaarten

Auteursrecht, volledige versie

Deze tekst is ontleend uit www.auteursrecht.nl, 26 september 2016

Ontwerper

De meeste ontwerpen, of het nu communicatie-, product- of ruimtelijke ontwerpen zijn, vallen onder de bescherming van de Auteurswet, van schetsontwerp tot definitief ontwerp. Het auteursrecht kent geen beperkingen wat het toepassingsgebied betreft; het kan ingeroepen worden voor alle media waarin het ontwerp wordt toegepast, zoals drukwerk, 3D en multimedia/digitaal (internet).

Voorbeelden van werken van ontwerpers zijn: huisstijlen, lettertypen en lay-outs, maquettes en decors, product-, mode- en interieurontwerpen, stads- en straatmeubilair, grafische vormgeving voor print en (multi-) mediaproducties, etcetera. Veel van dit soort ontwerpen kunnen overigens vaak ook nog door andere rechten van intellectuele eigendom worden beschermd, zoals het merkenrecht, het modellenrecht en het octrooirecht. De ene beschermingsvorm sluit de andere niet uit.

Of u als ontwerper zelfstandig of in opdracht werkt, maakt voor het auteursrecht niet uit, dat berust (op een paar uitzonderingen na) altijd bij u als maker. Werkt u in loondienst, dan liggen de auteursrechten bij de werkgever. De auteursrechten stellen u in staat te bepalen hoe uw ontwerp mag worden gebruikt en door wie.

Bij een licentie geeft u toestemming om een ontwerp op een bepaalde wijze te gebruiken. U verleent dus een gebruiksrecht en behoudt de auteursrechten zelf. Bij een overdracht van auteursrechten draagt u de eigendom van het recht over en daarmee ook de zeggenschap over de wijze waarop het ontwerp mag worden gebruikt.

Een overdracht van auteursrechten kan alleen schriftelijk, waarbij u aangeeft welke rechten u precies overdraagt aan de opdrachtgever. Een licentieverlening kan mondeling, maar ook in het geval van een licentie is het verstandig schriftelijk vast te leggen voor welk soort gebruik, in welke omvang en voor hoelang u aan de opdrachtgever toestemming verleent (en wat hij dus met uw ontwerp mag doen): gebruik van basisontwerp en lay-out voor alleen dat ene jaarverslag, die ene brochure of onbeperkt gebruik van een industrieel ontwerp voor exploitatie wereldwijd, ongeacht de periode, in welke oplage en dergelijke.

Denk bij het verlenen van licenties/ toestemming ook aan bewerkingen zoals een afgeleid productontwerp, of een doorvertaling van huisstijl naar een winkelconcept. U verleent alleen gebruiksrechten voor dat wat u concreet afspreekt. Naast de omvang van de licentie, beperkt of onbeperkt, kunt u ook afspreken of de licentie exclusief of niet-exclusief wordt verleend. Als u een exclusieve licentie verleent, kunt u niet ook aan anderen toestemming geven om het werk te gebruiken.

Voor huisstijlen en logo's ligt het soms wat ingewikkelder. Over het algemeen zal u die in opdracht ontwerpen, en verkrijgt de opdrachtgever een exclusieve licentie voor gebruik binnen de eigen onderneming of organisatie. Wil de opdrachtgever de huisstijl of het logo bijvoorbeeld door een zusterorganisatie laten gebruiken, of wil hij wijzigingen (laten) aanbrengen dan is daar uw toestemming voor nodig. Maar het voert bijvoorbeeld wel wat ver om telkens opnieuw een licentievergoeding te vragen als er een nieuwe oplage briefpapier moet worden gedrukt.

Om misverstanden te voorkomen is het dus altijd verstandig duidelijke afspraken te maken over de manier waarop de ontwerpen gebruikt mogen worden. Een eenvoudige licentieverlening kan door middel van een heldere omschrijving van het gebruiksdoel in bijvoorbeeld de opdrachtbevestiging vaak al geregeld worden. Als er sprake is van productontwerpen, kan het handig zijn om een royaltyovereenkomst te sluiten. In dat geval ontvangt de ontwerper een deel van de opbrengst van de verkoop van de producten waar het ontwerp in is verwerkt.

Sommige ontwerpers kunnen aanspraak maken op een vergoeding uit de zogenaamde collectieve rechten, zoals leenrecht, reprorecht, kabelrechten, etcetera. U kunt hier onder meer voor in aanmerking komen als uw werk wordt gekopieerd, uitgeleend of via de kabel wordt uitgezonden. Als u de auteursrechten overdraagt, is het van belang dat u een schriftelijk voorbehoud maakt met betrekking tot de collectieve rechten. Voor meer informatie over collectieve rechten kunt u contact opnemen met de Stichting Pictoright.

Ontwerpers hebben, net als alle ander makers, zogenaamde persoonlijkheidsrechten. Ontwerpen mogen niet zomaar veranderd worden en de

ontwerper heeft in beginsel het recht zijn naam bij het werk te vermelden.

Fotograaf

Als fotograaf krijgt u automatisch auteursrecht op al uw foto's. Dit houdt onder andere in dat alleen u beslist wat er mee mag gebeuren. Als u anderen daarvoor toestemming geeft, mogen de foto's gebruikt worden in bijvoorbeeld (school)boeken, op posters en ansichtkaarten of in een cd-boekje.

U kunt aan deze toestemming financiële voorwaarden verbinden. Eigenlijk verkoopt u een licentie voor een bepaald gebruik, bepaalde tijdsduur en plaats. Het is belangrijk de voorwaarden van de licentie zorgvuldig met elkaar af te spreken en, bij voorkeur schriftelijk, vast te leggen.

U behoudt altijd uw persoonlijkheidsrecht op uw werken. Dit houdt onder andere in dat u bezwaar kunt maken als anderen uw werk verminken of aantasten, het een andere naam geven of er de naam van iemand anders (die van henzelf bijvoorbeeld) bij zetten.

De bedoeling van het auteursrecht is dat auteurs, en dus ook fotografen, in staat zijn hun creaties commercieel te (laten) exploiteren en dat anderen niet zonder toestemming aan hun geestelijk eigendom komen. Voor het gebruik van foto's waarvan de maker onvindbaar is, bestaat de mogelijkheid een vrijwaringscontract te krijgen bij de Stichting FotoAnoniem. Deze is ondergebracht bij Burafo.

(Kunst)schilder

Als (kunst)schilder krijgt u automatisch auteursrecht op uw schilderijen, tekeningen en andere werken. Dit houdt onder andere in dat alleen u beslist wat er met uw werk mag gebeuren. Als u anderen daarvoor toestemming geeft, mag uw werk tentoongesteld of afgebeeld worden in bijvoorbeeld boeken, op posters en ansichtkaarten of in een agenda. U kunt aan deze toestemming voorwaarden verbinden, bijvoorbeeld de plaats van de tentoonstelling of de oplage van het boek. En u kunt er een bepaalde, door u en de andere partij overeen te komen, financiële vergoeding voor vragen.

U behoudt altijd uw persoonlijkheidsrecht op uw werken. Dit houdt onder andere in dat u bezwaar kunt maken als anderen uw werk verminken of aantasten, het een andere naam geven of er de naam van iemand anders (die van henzelf bijvoorbeeld) bij zetten.

De bedoeling van het auteursrecht is dat auteurs, en dus ook (kunst)schilders, in staat zijn hun creaties commercieel te (laten) exploiteren en dat anderen niet zonder toestemming aan hun geestelijk eigendom kunnen komen.

U kunt uw schilderijen verkopen. U behoudt dan het auteursrecht. De eigenaar van het schilderij mag het schilderij in zijn huis of kantoor hangen of het ergens anders exposeren. Voor al het andere gebruik zal hij aan u toestemming moeten vragen, bijvoorbeeld om het af te beelden in een jaarverslag.

Indien de koper dit wenst en u dat met hem overeenkomt, kunt u uw auteursrecht op uw werk wel (schriftelijk) aan hem overdragen. Daar kunt u dan weer (financiële) voorwaarden aan verbinden. In dat geval wordt de koper in feite de nieuwe auteursrechthebbende en beslist hij over al het bovenstaande, dus over de openbaarmaking en verveelvoudiging.

Bij het verlenen van een licentie blijft het auteursrecht volledig in uw handen. U "verhuurt" als het ware (een deel van) uw werk, voor een overeengekomen tijd. Een licentienemer mag alleen dát met uw werk doen, wat er afgesproken is (de zogenaamde "gebruiksrechten"). Alle andere vormen van verveelvoudiging of openbaarmaking moeten apart afgesproken worden met u.

U kunt ook uw auteursrecht op uw werk overdragen. U "verkoopt" uw werk dan als het ware, voor een onbepaalde tijd. Aan die overdracht of verkoop van uw auteursrecht kunt u, als bij de licentie, vanzelfsprekend weer (financiële) voorwaarden verbinden. Ook in geval van overdracht behoudt u uw persoonlijkheidsrechten.

In een licentie kunt u alle mogelijke vormen van gebruik exclusief aan een ander verlenen. Overdracht kan aan de andere kant beperkt worden tot (een) enkele gebruiksvorm(en). In dat geval is er dus weinig verschil tussen beide vormen van exploitatie. De keus voor het een of het ander ligt vaak in het feit dat je als "eigenaar" juridisch sterker staat dan als "huurder". Ook van belang is dat je het gebruik, na afloop van de afgesproken periode, weer terug hebt. Bij overdracht zal dat niet zomaar het geval zijn.

Volgens de wet moet een overdracht schriftelijk vastgelegd worden. Licenties zijn ook geldig als ze mondeling zijn afgesproken of als ze blijken uit bepaalde handelingen. Als u bijvoorbeeld een ingezonden tekening naar de redactie van een krant stuurt, dan geeft u impliciete toestemming voor plaatsing. Hoewel het dus niet verplicht is om een licentie schriftelijk te regelen, is dit altijd verstandig om misverstanden te voorkomen!

Persoonlijkheidsrechten

Tussen de maker en zijn werk bestaat een nauwe, persoonlijke band. De auteurswet bevat bepalingen die deze band beschermen. De wet kent hiervoor een aantal specifieke rechten, de persoonlijkheidsrechten, die vooral de ideële belangen van de maker beschermen.

Dit houdt onder andere in dat u bezwaar kunt maken als anderen uw werk verminken of aantasten, het een andere naam geven of er de naam van iemand anders (die van henzelf bijvoorbeeld) bij zetten. Ook kunt u zich verzetten tegen wijzigingen die in uw werk worden aangebracht, mits dit verzet niet in strijd is met de redelijkheid.

Als maker hoeft u bijvoorbeeld niet te dulden dat de uitgever uw verhaal zo verandert of vervormt, dat u er redelijkerwijs niet meer achter kunt staan. U kunt ook optreden als een illustratie zonder uw naam, of onder andermans naam verschijnt en u kunt zich verzetten tegen eventuele aantastingen van uw werk door de exploitant ervan.

Persoonlijkheidsrechten zijn niet aan iemand anders over te dragen. U houdt altijd uw persoonlijkheidsrechten, ook als u door bijvoorbeeld een licentie of verkoop de rest van uw

rechten heeft overgedragen. Wel kunt u afstand doen van een deel van uw persoonlijkheidsrechten. U spreekt dan bijvoorbeeld met de verkrijger van de auteursrechten of van de licentie af, dat u zich niet zal verzetten tegen het weglaten van de naamsvermelding of tegen het aanbrengen van wijzigingen in het werk. Het recht op verzet tegen verminking of aantasting van een werk is niet-overdraagbaar en er kan evenmin afstand van worden gedaan. Dit specifieke persoonlijkheidsrecht behoudt u dus altijd.

Na uw overlijden gaan uw auteurs- of naburige rechten automatisch via het erfrecht over op uw erfgenamen of een andere partij die u in uw testament heeft aangewezen. Persoonlijkheidsrechten vererven echter niet vanzelf. U kunt wel testamentair iemand aanwijzen die na uw overlijden uw persoonlijkheidsrechten kan uitoefenen. De Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO) heeft voor dat doel een codicil ontworpen. Het codicil is gratis te downloaden via de website van BNO.

Contact

De website www.auteursrecht.nl wordt beheerd door de Stichting Auteursrechtbelangen te Den Haag. Als u na het lezen van de informatie op onze website nog vragen heeft over auteursrecht, dan kunt u die mailen naar info@auteursrecht.nl.